

Az olvasóvá nevelés lehetőségei a külföldi és magyar könyvtárakban

Tudományos diákköri dolgozat

készítette: Aux Eliza
auxeli66@gmail.com

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Magyartanár-könyvtárostanár szak,
Informatikai kar, VI. évfolyam

témavezető: Dr. Szűts-Novák Rita egyetemi oktató
Eger, 2023

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	2
1. Olvasóvá nevelés Afrikában	3
1.1 Dél-afrikai Köztársaság.....	3
1.2 Ghánai Köztársaság.....	4
2. Olvasóvá nevelés Amerikában.....	5
2.1 Amerikai Egyesült Államok	5
2.2 Kanada.....	7
3. Olvasóvá nevelés Európában	10
3.1 Belgium.....	10
3.2 Franciaország.....	12
3.3 Svédország.....	15
3.4 Finnország.....	17
4. Olvasóvá nevelés Magyarországon	20
5. Összegzés.....	25
Felhasznált irodalom.....	27
Mellékletek	30
Kérdőív	30

1. Bevezetés

Az olvasóvá nevelés ügye éppúgy érinti a könyvtárakat, mint az iskolákat. Nem elég csupán olvasni megtanítani a nagy tömegeket, arra is szükség van, hogy bátorítást és motivációt kapjanak az olvasás megszeretéséhez. Országonként, városonként, de könyvtáranként is eltérő módszereket használnak e cél eléréséhez, a lehetőségek tárháza mondhatni végtelen, ugyanakkor nem mindegyik egyformán effektív és célravezető. Kutatásom során ilyen módszereket gyűjtök össze különféle magyar és nemzetközi könyvtárak esetében. Dolgozatomban a hazai és nemzetközi könyvtárügyet vizsgálom meg, azon belül az olvasóvá nevelés ügyét az itthoni, illetve más országok könyvtáraiban.

A kutatás célja, hogy kiderítsem, vajon a magyar könyvtárak milyen effektíven járulnak hozzá az olvasóvá nevelés programjához a külföldi könyvtárakkal szemben. A hipotézisem, hogy a nyugati és északi államokhoz képest Magyarországnak még sokat kell fejlődnie, és lemaradásban áll az olvasóvá nevelés terén mind az anyagi források, mind a módszertani ismeretek terén, viszont a fejlődő afrikai országokhoz képest lényegesen jobb helyzetben van. További kutatási kérdéseim közé tartozik, hogy a különféle országok könyvtárügye általánosságban milyen helyzetben van felszereltség, állomány, korszerűség, digitalizáció, gyűjtemény- és szolgáltatásmenedzsment terén.

A kutatási módszerek közé tartozik a releváns szakirodalom feldolgozása, illetve a kérdőívanalízis, amely során közvetlen kapcsolatot alakítok ki a magyarországi és külföldi könyvtárak munkatársaival magyar, angol, német, francia, illetve finn nyelvre lefordított kérdőív segítségével. A kutatásban részt vevő könyvtárak országai a következők: Finnország, Franciaország, Belgium, Svédország, Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Ghánai Köztársaság, Dél-afrikai Köztársaság. A kérdőíves kutatás során legfőképpen városi könyvtárak, de számos iskolai könyvtár is megtisztelt a válaszadásával. A mintavétel ideje: 2023. 05. 01. - 2023. 06. 30. A kérdőíves megkeresésre 25 külföldi könyvtártól és 52 magyar könyvtártól érkezett válasz.

Az olvasóvá nevelés témájának relevanciáját indokolja, hogy az iskolás gyerekek, akik megtanultak olvasni, ők lesznek a jövő könyvtárhasználói, ezért megkülönböztetett figyelmet érdemelnek a diákok, gyerekek a vizsgálat során. Mindemellett nem szabad megfeledkezni a felnőttekről sem, hiszen az olvasást bárki bármikor megszeretheti, nem szabad hát kizárni az olvasóvá nevelés programjából a felnőtteket. Tekintettel arra, hogy a felnőttek nevelik a gyerekeket, még egyszerűbbnek is tűnhet először velük kezdeni az olvasóvá nevelés terjesztését, így amennyiben sikerrel jár a küldetés, ők már tovább tudják örökíteni

gyerekeiknek, tanítványaiknak a megszerzett tudást, élményeket. Feltételezem azonban, hogy a kutatás során olyan eredményekre fogok jutni, miszerint sok könyvtár nem foglalkozik a nagykorúak olvasóvá nevelésével, kizárólag a gyerekekre szabják a módszereiket.

A dolgozat következő fejezeteiben lebontva fogom ismertetni a kutatásban részt vevő országok jelenlegi álláspontját országokra bontva, módszereit és fejlettségét az olvasóvá neveléssel kapcsolatban.

A Google kérdőívben a következő kérdésekre kerestem a választ: az adott könyvtár típusa, állománymennyiége, programlehetőségei, tájékoztatási rendszere (adatbázis, social felületek stb) mennyire támogatják az olvasóvá nevelés ügyét.

1. Olvasóvá nevelés Afrikában

1.1 Dél-afrikai Köztársaság

A Dél-afrikai Köztársaságban az 1997-es kötelezpéldány-törvény biztosítja a nemzeti kulturális örökség gyűjtését, megőrzését (Papp, 2008). Egy 2008-as kutatás szerint ebben az időben a városokban élőknek a fele tudott írni-olvasni, falun a helyzet még rosszabb volt, és hatalmas különbségek fedezhetők fel a különféle faji csoportok között. Azonban az országban működnek szakkönyvtárak, nemzeti könyvtár, szakkönyvtárak, kormányzati és parlamenti könyvtárak, iskolai- és főiskolai könyvtárak, és az ország törekszik a folyamatos könyvtárszakmai továbbképzésekre.

A nemzeti könyvtár weboldalán megfelelő tájékoztatást találhat az olvasó a bibliográfiai rekordokról, a különféle gyűjteményekről (rendelkezik az ország digitális gyűjteménnyel is), valamint a különféle tájékoztatói lehetőségekről, social media felületekről. 1879 könyvtárt jegyez fel az országon belül a Dél-Afrikai köztársaság 2023-ban, régiókonként majdnem mindenhol legalább 100 könyvtárral büszkélkedhet. Az adatok azt mutatják, hogy a kilencvenes évekhez képest, amikor Afrikában az olvasóközönséget főként a tisztviselők és a tanulmányaikat folytató diákok adták (Leulseged, 1995), addig a nyilvános könyvtárak számának növekedésével a lehetőségek is szélesednek. Alaposabban tanulmányozva azonban az ország által megadott könyvtárak elérhetőségeit egyértelművé válik, hogy számos e-mail cím jelenleg nem található, nem lehet kapcsolatot létesíteni az adott könyvtárakkal, valamint az egyes könyvtárak felszereltsége továbbra is jelentősen hiányos.

Már az 1980-as években felmerült az igény a könyvtárakban az internethasználatra, valamint a könyvtárak digitális alapú támogatására (Roboz, 1984), illetve kiemelt fontosságúnak tartották a könyvtárközi kölcsönzést, mint a könyvek és olvasás terjesztésének

egyik legfőbb, de az egyik legnehezebben megvalósíthatóbb eszközét (Papp, 1986). A könyvtárközi kölcsönzéssel kapcsolatban ugyanis felmerültek különféle problémák Afrikában: nagy távolságok, gyenge távközlés, szűkös anyagi források, a kooperáció hiánya stb. Mindezek nélkülözhetetlenek lennének a könyvtárközi kölcsönzés megvalósulásához. Megoldásként Papp a következőket látja az afrikai könyvtárügy javítására: központi katalógus, minden országban könyvtárközi kölcsönzési központ, támaszkodás a fejlett országok segítségére, használati díjhoz kötöttség. Úgy vélem, a könyvtárközi kölcsönzés térítési díjhoz kötése egyrészt valóban előnyös vállalkozás, hiszen a könyvtárakról anyagi terhet venne le, azonban a potenciális olvasókat inkább elrettentené a szolgáltatás – és ezáltal a könyvek – használatától.

A dél-afrikai Cafra helységben található iskolai könyvtár célja, hogy az iskola tanárait és diákjait lássa el, azonban ez a könyvtár is megnyitotta kapuit a többi lakos számára. Azonban az iskola könyvtárának kevesebb, mint 500 darab könyv áll rendelkezésre, és nagyon ritkán tudnak új könyveket vásárolni, beszerezni. Ez a könyvmennyiség közel sem elég egy település ellátására. A nyitvatartás is iskolaidőhöz kötött (7:00-15:20). Bár iskolakönyvtár, nem rendelkezik weboldallal vagy más social media felülettel, de foglalkozásokat tartanak ott a diákok részére különórák keretében, valamint a One on one nevű olvasásnépszerűsítő program keretében. A diákok becsábítására tartanak a könyvek mellett sakkot, filmeket, játékokat, puzzle csomagokat, betűző játékokat, és az ott dolgozók színes, biztonságos közegként írják le a helyet. Az iskolakönyvtár nyitott az online kurzusok indítására is, és igyekeznek folyamatos kapcsolatot tartani a látogatókkal, és vannak visszatérő olvasói csoportjaik.

1.2 Ghánai Köztársaság

Dél-Afrikához hasonlóan a 90-es években aggasztó állapotról számoltak be Ghánában is, mivel akkor a kötelezpéldány-szolgáltatás elégségesen működött, folyamatos gondot okoztak a pénzügyi problémák, valamint az információhoz való hozzáférés is számos esetben nehézkes volt (Koltay, 1993). Egy 2020-as kutatás során továbbra is az információhoz való jutás, az információáramlás biztosítása jelenti a legfontosabb könyvtári tevékenységet Ghánában (Kwafoa, 2020), és nagyon sokan nincsenek tisztában az információkeresés módjaival illetően. Ennek ellenére fejlődésként könyvelhető el, hogy nyílt és hozzáférhető katalógus áll rendelkezésre a nemzeti könyvtár oldalán, valamint a Google térkép segítségével az olvasó megtalálhatja a hozzá legközelebb lévő könyvtárakat régióként. A kutatás megerősíti továbbá, hogy a látássérültek, illetve egyéb fogyatékkal élők számára még korlátozottabb lehetőségek állnak rendelkezésre, a szolgáltatások java nem elérhető számukra. Jogosan merül fel ez alapján a kérdés, hogy ha a tájékozódás nehézséget okoz, hogyan készíthetné fel a könyvtár az olvasót

a könyvek megszerettetésére, a könyvek között való kalandozásra? Ghána nemzeti könyvtárának honlapján a különböző kezdeményezések találhatók a programok fül alatt: kreatív írás workshop, read2skill projekt az Udemy-vel kollaborálva gyerekek számára, nemzetközi novellaíró verseny iskolások részére, robotika órák, sakk tanítás online, művészeti kurzus stb.

A kutatásban részt vevő ghánai Tsadidey Könyvtár elmondásuk szerint 5000-nél több dokumentummal rendelkezik, és bár felsőoktatási könyvtárként funkcionál főként, az épület nyitva áll a nagyközönség számára is, és támogatja a kutatásokat. 1-2 évente igyekeznek bővíteni az állományt, ezzel lépést tartva a korszerű publikációkkal, és interaktív foglalkozásokkal (betűzőverseny) próbálják a felnőtt olvasóközönséget az olvasásra biztatni. A nyitvatartás terén is rugalmasnak bizonyulnak, reggel 8-tól este 10-ig várják a látogatókat (a saját időzónájuk szerint természetesen). Folyamatosan vizsgálják a visszatérő csoportokat a könyvtárban, és kapcsolatot próbálnak kialakítani a helyi tanárképző iskolával is. A fiatalabbak számára puzzle és lego játék áll rendelkezésre, és telefonos elérhetőségük is van.

2. Olvasóvá nevelés Amerikában

2.1 Amerikai Egyesült Államok

Egy 2014-es független kutatásban azt állapították meg, hogy a legtöbb válaszadó amerikai szerint a nyilvános könyvtárak azért nélkülözhetetlenek, mert népszerűsítik az olvasást, az irodalom szeretetét, s egyúttal biztosítják a dokumentumok eléréséhez szükséges technikai eszközöket, irányító szerepet játszanak a digitális tartalmakhoz vezető technológiai megoldások területén, és szeretnék, hogy a könyvtárak aktív szerepet töltsenek be a mindennapi életben (Kiszl, 2014). Több amerikai könyvtárnál is előkerült a STEM programok fontossága. A kezdeményezés célja a természettudományos, technológiai, mérnöki és matematikai (STEM) oktatás megerősítése országszerte (Bicer & Lee & Perihan, 2020). Ezeken a foglalkozásokon a fiatalok létrehoznak egy produktumot vagy elvégeznek egy játékos kísérletet, és általa valamilyen tudást is elnyernek. Ilyen lehet akár a képregénykészítés is, ahol a tervezést gyakorolhatják, illetve a narratíva is valamilyen felfedezéshez, tudományhoz kapcsolódik (Goldman & Zielezinski). A YMCA of the USA szerint a STEM azért hasznos, mert fejleszti a kritikai gondolkodást, a problémamegoldást, néha kudarcot is megtapasztal a gyerek, de ebből fejlődik, önbizalmat kap, csapatmunkára képes (Leading Nonprofit Organization, 2023), és ezt a küldetést a könyvtárak is magukra vállalták.

Az olvasóvá nevelés ügyének terén fontos megemlíteni a fake news elleni fellépést és a tudatos olvasás promotálását Amerikában. Ezt kimondottan a gyerekek körében tartják fontosnak (Rasi & Vuojärvi & Ruokamo, 2019)

A következő bekezdésekben néhány amerikai könyvtár kerül bemutatásra.

Az Aurora Public Library néhány havonta vásárol új dokumentumokat, és több, mint ötezer könyvvel rendelkezik. Fontosnak tartják, hogy interaktív programokat szervezzenek a fiatal és idősebb olvasóknak egyaránt, tartsák a kapcsolatot az olvasókkal a social media felületeiken és a weboldalukon. Partnerkapcsolatot alakítottak ki a környező iskolákkal, ahol a diákokat beiratkoztatják a könyvtárba, iskolai rendezvényekbe kapcsolódnak be, mesedélutánokat tartanak, történetmesélő klubot, nyári olvasási programokat tartanak nyereményekkel. Emellett rendszeres felnőtteknek szóló könyvklubok, kézműves foglalkozások, tájékoztatók, hobbfoglalkozások lebonyolításában vesznek részt. A fiatalok hozzáférhetnek a számítógépes/online játékokhoz, például a Robloxhoz, és a könyvtár munkatársai olyan tevékenységeket szerveznek, mint a játéknapok, hozzáférést biztosítanak a szabadtéri eszközökhöz (pl. kosárlabdákhoz) és társasjátékokhoz. Külön terek vannak az ifjúság számára, ifjúsági olvasmányokkal és egyéb interaktív elemekkel, mint például a tanulást segítő számítógépek, játékok, videojátékok stb. Havonta kaphatnak az olvasók hírlevelet, benne feljegyezve a tervezett programok listáját. Középpontban a tanulási készség fejlesztése, az információgyűjtés és a szórakozás áll. Ilyenek például a könyvklubok, kézműves programok, sakk-klubok. Kutya-kutya is olvashatnak fel a gyerekek, ezzel gyakorolják az olvasást is. Az ESL practice classes lényege, hogy segítsen a nem angol anyanyelvűeknek megtanulni a nyelvet. Számolnak be visszatérő csoportokról.

A Tallyn's Reach Library elsődleges célközönsége a gyerekek és szülők, de nyitottak bárki számára. Több, mint ötezer dokumentummal rendelkezik, és havonta többször vásárolnak új példányokat. E-bookok is rendelkezésre állnak, csakúgy, mint a játékok, ifjúságikönyv-szekció és fiataloknak-időseknek szóló programok. Vannak visszatérő olvasói közösségeik, és partnerkapcsolatot ápolnak a helyi iskolákkal és óvodákkal. A STEAM programok, történetmesélő körök, könyvklubok, kézműves foglalkozások, zenei- és képzőművészeti workshopok gyakran megrendezésre kerülnek. Játékok közül társasjátékok, LEGO és tanító célzatú játékok állnak rendelkezésre. Nagy a tér a gyermekek számára a tanuláshoz és a játékhoz, nagyon nagy a gyermekkönyv-gyűjtemény és számos gyermek- és családi program van náluk.

Az Erie County Public Library igazgatóhelyettese elmondása alapján iskolai csoportoknak és óvodáknak könyvtári körbevezetést kínálnak; munkatársaikkal Bookmobile-

lal (azaz könyvtárbusszal) is kilátogatnak a gyerekekhez. Több, mint ötezer dokumentumuk van, és havonta többször szereznek be újakat. Vannak rendszeres olvasóik és közösségi média felületeik. Könyvklubok, meseórák, kézműves foglalkozások, STEM programok, tabletek, számítógépek, társasjátékok és tanulási játékok állnak a gyerekek rendelkezésére. A könyvtár berendezése is gyerekbarát az élénk színekkel díszített, gyermekméretű bútorokkal, gyermekközpontú kirakatokkal. A könyvtári naptárban minden program és lehetőség fel van tüntetve az olvasók számára, de készítenek szórólapokat is.

A Houston MN Public library igazgatója is a gyerekeket és szülőket tartja elsődleges célközönségüknek, de a könyvtár bárki számára nyitva áll. Évente 1-2 alkalommal vesznek új könyveket, és több, mint ötezer dokumentummal rendelkeznek. Vannak e-bookjaik, ifjúsági részlegük, tartanak különórákat, gyerekfoglalkozásokat és játékokat. Partnerkapcsolatuk van a koragyermekkorai családi nevelés (ECFE) társasággal, amelynek küldetése a családok megerősítése a szülők oktatásán és támogatásán keresztül, azáltal, hogy a lehető legjobb környezetet biztosítsák gyermekeik egészséges növekedéséhez és fejlődéséhez, velük szervez közös programokat a könyvtár. Emellett nyáron is tartanak programokat az iskolásoknak, írói előadásokat rendeznek, kirándulásokat, mesedélutánokat. Alacsonyabbak a polcaik, hogy a gyerekek felérjék, színes dekorációjuk van, és Facebookon is elérhetők.

2.2 Kanada

A statisztikák alapján az utóbbi évtizedekben Kanadában csökkent a szabadidős olvasási tevékenység (Papp, 2009), ez megmutatkozott a könyvkölcsönzésekben is. Az internethasználat azonban a fejlődéssel azonosan rohamosan megnőtt. Papp István kiemeli egy 2005-ös kutatásában, hogy a korai 2000-es években az iskolai könyvtárakban különösen rossz volt a helyzet: kevés teljes munkaidőjű könyvtáros dolgozott, és keveset költöttek új könyvekre. Papp úgy látja, hogy a könyvtárak egyszerre eltaszítják az olvasót a könyvtár teréből azzal, hogy elektronikus dokumentumokat is biztosítanak, amelyek otthonról is elérhetők, de példaszerűnek tartja a modernizálást a könyvtárakban, és a dokumentumok digitalizálását. Szerinte a könyvtári közösség arra törekszik, hogy megtalálja a helyét az egymással versenyben álló szolgáltatók között. Ez a gondolat véleményem szerint a 2020-as években csak még erősebb, hiszen az internet, az alkalmazások mind az emberek figyelmét akarják. A könyvtárak tagadhatatlanul versenyhelyzetbe kerültek. De hogyan harcolnak a kanadai könyvtárak, hogy győztesként kerüljenek ki a versenyből?

Sok egyetemen kialakították a tanulási zónákat, ahol a hallgatók egy helyen kapják meg a számukra szükséges segítséget oktatóktól, mentoroktól, a helyszín ehhez pedig a könyvtár. A

távoktatás ott nem újkeletű dolog, évtizedek óta működő tanulási forma, és a könyvtáraktól is elvárják, hogy gyűjteményeiket és szolgáltatásaikat tegyék lehetővé az online tanuláshoz.

A közkönyvtárak fel vannak készülve a sokszínűségekre. Komoly figyelmet fordítanak a bevándorlókra (beilleszkedés, nyelvtanulás, a különféle szolgáltatások megismertetése), a hátrányos helyzetűekre, hogy a könyvtár segítséget tudjon nyújtani. Az országban az angol és a francia nyelv egyaránt jelen van, ezért nem ritkák a kétnyelvű könyvtárak pl. az ottawai közkönyvtár. A kisebb településeket ellátóközpontok látják el állami támogatásból. A kanadai könyvtárak többségében már több évtizede működik az önkiszolgáló könyvtári rendszer, és a könyvtár igyekszik megfelelni a köz igényeinek, és igyekeznek minden szolgáltatást és információt feltüntetni a honlapjukon. A könyvtárközi kölcsönzésekre például a digitalizált dokumentumok világában egyre csökken az igény (Burmeister, 2011). A következő bekezdésekben néhány kanadai könyvtár bemutatása következik a kérdőív válaszai alapján.

A Calgary Public Library könyvtárosa elmondása szerint a könyvtáruk több, mint ötezer dokumentummal rendelkezik, és havonta többször vásárolnak új könyveket. Ő is kiemelte az e-könyvek fontosságát a könyvtárukban, de megemlítette még az interaktív tevékenységeket olvasóknak (felnőtteknek és gyerekeknek egyaránt), mint az író-olvasó találkozók, különleges órák. A könyvtár saját kiadványaival (pl. könyvismertetőkkel) is próbálja népszerűsíteni az olvasást, illetve ifjúságbarát közösségi felületekkel, gyerekkönyv-szekcióval és játékok biztosításával. A könyvtár számol be visszatérő olvasói csoportokról, de partnerkapcsolati program még nem valósult meg iskolákkal, óvodákkal.

A Windsor Public Library könyvtári szolgáltatásokért felelő képviselője szerint közkönyvtárként igyekezzenek minél szélesebb közönséget megcélozni. Felnőttek, osztályukkal látogató diákok, családok különböző korú gyermekekkel, tizenévesek, tanárok, akiknek könyvekre van szükségük az óráikhoz, diákok, akiknek egy projekthez kell valami stb. A könyvtár ötezernél több könyvvel rendelkezik, és havonta többször vásárolnak új dokumentumokat. A weboldal és a közösségi felületeik mindenki számára megtekinthetők. Programjaik az olvasóvá nevelés ügyéért a következők: különórák, foglalkozások felnőtteknek és gyerekeknek. Emellett tartanak játékokat is, e-könyveket, és van külön ifjúsági részlegük. Céljuk továbbá az olvasás készségének fejlesztése a felnőttek és gyerekek körében (Book Buddies) egyaránt, és feladatuknak tartják a süketnémák jelnyelvre tanításának segítségét is. Községi könyvklubokat is szerveznek a felnőtt olvasóknak, és számolnak be visszatérő olvasói csoportokról. Továbbá partnerkapcsolatként a helyi EarlyOn (gyermek- és családsegítő) központokban ingyenes, magas színvonalú programokat kínálnak szülőknek és gondviselőknek, mesedélutánokat tartanak. A helyi iskolákkal is együttműködnek, hogy az

osztályok látogatóba jöhessenek a könyvtárba (a fiatalabb osztályoknak mesemondást és könyvcserét, az idősebb osztályoknak pedig könyvcserét/tevékenységeket kínálnak). Egy helyi női menedékházzal is együttműködnek, és minden második hétfőn a Zoomon keresztül mesedélután/kézműves foglalkozást tartanak a menedékházban tartózkodó gyerekeknek. Fontosnak tartják, hogy a könyvklubok alkalmain a művekhez kapcsolódóan kézműves foglalkozásokat is tartsanak. Számos gyerekeknek szóló lehetőségeik vannak, mint a mesedélutánok, sakk, videojátékok, kézműves foglalkozások és kézműves csomagok, tini tanácsadó csoport (segít eldönteni, milyen könyveket és könyvtári tevékenységeket válasszanak), művészeti klubok, könyvklubok. Vannak rejtvények, társasjátékok, papírjátékok. A berendezések terén fontosnak tartják a gyermekméretű, vidám színű bútorokat, vidám szőnyeget, gyermekközpontú tereket, játékokat és kirakókat a gyerekek és a családok számára, színező lapok és zsírkréták elérhetőségét, könyvkiállításokat. Hírlevélben tájékoztatást kaphatnak a legújabb rendezvényekről az olvasók. Minden nyáron tartanak szabadtéri filmesteket, ahol ingyenesen játszanak le egy filmet egy iskolában/parkban, és a családok eljönnek, hogy megnézzék a filmet egy nagy szabadtéri vásznon. Emellett olyan közösségi eseményeken is fellépnek, mint a Meet a Machine, a Kanada-napi felvonulás és olyan jótékonyági események, mint a Run for Rocky. A Windsorban tartózkodó ukrán menekültek számára is szerveznek könyvtári eseményeket. Az év folyamán számos (a könyvtár rendes nyitvatartási idején/épületén kívüli) rendezvényeik vannak.

A New Brunswick Public Library System – Kennebecasis könyvtára angol és francia nyelvű tájékoztatást is kínál, és ötezernél több dokumentumot, ami havonta többször is bővül. Számolnak be visszatérő olvasói csoportokról, és partnerséget alakítottak ki a helyi gyermekgondozási központokkal. Programjaik a következők: Hat könyvklub, egy horgolás csoport, egy Scrabble kör, egy francia társalgási csoport, egy kötögető csoport, társasjáték kávézó, D&D csoport, babamasszázs csoport, családi meseóra, Lego klub és havonta festőcsoportok. Több mint 200 rejtvényük és több mint 20 játékuk van. A könyvtár fenntart kifejezetten a gyermekkönyveknek és játékoknak részleget. Havonta jelentetnek meg naptárt, amiben az összes olvasóvá neveléssel kapcsolatos programot feltüntetik. Kifejezetten a leendő szülőknek kínálnak tájékoztató foglalkozásokat, hogy tájékoztassák őket a könyvtár erőforrásairól és programjairól a gyereknevelés kapcsán. Legújabb műveltségi céljuk a fizikai műveltség fejlesztése, amely arra ösztönzi az embereket, hogy legyenek aktívak és mozogjanak a szabadban, ehhez kerékpárok és egyéb edzőeszközök kölcsönzését biztosítják. A turizmus ösztönzése érdekében ingyenes belépőjegyeket kínálnak. Tartanak workshopokat, és támogatják az e-bookok ügyét.

3. Olvasóvá nevelés Európában

3.1 Belgium

Az ország nyelvi sokszínűségéről és megosztottságáról árulkodik, hogy a KBR, azaz a nemzeti könyvtár neve is a francia és a holland verziók rövidítéséből áll össze: Koninklijke Bibliotheek és Bibliothèque royale. Belgium nemzeti könyvtára minden tekintetben az egyenlőségre törekszik, legyen szó nyelvi, nemi vagy egyéb különbségekről. Az elektronikus könyvtárak mára már nélkülözhetetlen eszközökké váltak a kutatásban és az oktatásban, Belgium sem marad le a fejlesztések terén. Az e-információ tekintetében a kiadók is úgy tekintenek a könyvtárakra, mint az új termék forgalmazásának elektronikus módját. Míg 2001-ben még csak találgatták, hogy az új fejlesztésű könyvtári rendszer működőképes-e (Borm & Dujardin, 2001), már akkor bizakodó eredményekről számoltak be, például az elektronikusan hozzáférhető folyóiratok terén. Bár a múltban komoly gondot okozott a nyelvi széttagoltság az országban, szintén az elektronika fejlődésének tudható be az a hatalmas előny, hogy a könyvtárak oldalai egy gombnyomásra elérhetőek a holland anyanyelvűeknek hollandul, a franciáknak pedig franciául, illetve bárki számára angolul. A Királyi Könyvtárban több millió kötet található, további fellelhető ritka könyvgyűjtemény, térképek, rajzok, illetve működik a kötelezpéldány-szolgáltatás.

A belga könyvtárak már az 1970-es évek végén elkezdték a könyvtárak automatizálását. Ebből adódóan sokan úgy vélték, a hazai könyvtárak számára talán mindegyik fejlettségi foktanulságokat nyújthat (Trébits, 1979).

Az ország nyitott a nemzetközi olvasás- és információterjesztő szervezeteknek. Belgiumban is működik jelenleg a Könyvtárak Határok Nélkül (Libraries Without Borders) kezdeményezés, ami több mint egy évtizedes tapasztalatával olyan innovatív eszközöket fejlesztett ki, amelyek még a legnehezebb helyzetekben is bővítik az információhoz, az oktatáshoz és a kulturális erőforrásokhoz való hozzáférést. Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének (UNESCO) könyvtári portálja nemzetközi információs kapu a könyvtárosok és könyvtárhasználók számára Belgiumban is. A Crousse Közösségi Házban található gyermekkönyvtár is. A könyvtárban angol nyelvű könyvek széles választéka található minden korosztály számára: képeskönyvek, mesekönyvek, rejtvénykönyvek, versek, rajzfilmek, ifjúsági regények és a szakkönyvek. A könyvállomány folyamatosan megújul. A Centre Crousse egy játékkönyvtárnak is otthont ad, ami szintén egy innovatív olvasásnépszerűsítő módszer.

Emellett az országban virágzik a young adult irodalom, számos kortárs ifjúsági könyv jelenik meg évről évre, változatos zsánerekben és témákban, keresve célközönségüket. Egyfelől a belga könyvtáraknak ez előnyt jelenthet, mivel bőséges választékuk van könyvekből, de nehézséget is jelenthet, amennyiben arra gondolunk, hogy a könyvek beszerzése, tárolása, feldolgozása az információmennyiség miatt lépést tartani az új megjelenésekkel. További problémát okozhat a könyvmegjelenések esetében, hogy nem minden frissen megjelent könyvet fordítanak le hollandra/franciára, és felmerül a kérdés, hogy az ország egyik beszélt nyelvű közössége nem szenved-e így hátrányt az információgyűjtés és olvasóvá nevelés során? 1995 óta Belgium két nyelvi közösség szövetsége, és mindkettőnek saját Közkönyvtári Törvénye van (Klein, 2000). Természetesen könnyíti a helyzetet a területi megosztottság is, miszerint vannak olyan részek, ahol többen beszélnek az egyik, máshol a másik nyelvet. Bár ez jó irány lehet, a nyelvi különbségekből adódó problémákat teljes mértékben nem küszöbölheti ki. Az 1996-ös könyvtárfinanszírozási gyakorlat alapján ekkoriban Belgiumban az etnikai megoszlás alapján támogatta a kormány a közkönyvtárakat (Futala, 1996), nem zárható ki tehát, hogy a két nyelvi közeg olvasóvá nevelésének lehetőségei eltérő mértékben fejlődtek az évek alatt.

A következő bekezdésekben két holland nyelvű belga könyvtáron keresztül ismertetem, milyen módokkal próbálják az olvasóvá nevelés ügyét segíteni.

A Bibliotheek Beringen közművelődési könyvtár fontosnak tartja a személyzeti kommunikációt, informatív gyűjtemény beszerzését, együttműködést az iskolákkal, folyóiratok és újságok gyűjtését. Több, mint ötezer dokumentummal rendelkezik, és gyakrabban, mint havonta vásárolnak új könyveket. Aktívan használják a könyvtár social media felületeit, úgy, mint Facebookot és Instagramot, illetve a weboldalon könnyen elérhető adatbázishoz is hozzá lehet férni. A könyvtár elmondása alapján az olvasóvá nevelés fontos eszközének tartják a könyvek széles választékát, az e-könyveket, interaktív programokat gyermekeknek, író-olvasó találkozókat, rendhagyó tanórákat, külön ifjúsági irodalmi szekciót, játékokat. A könyvtár rendelkezik visszatérő olvasói csoportokkal, a fő hangsúlyt egy olyan helyre helyezik, ahol az olvasás és a tanulás kellemes környezetben történhet. A könyvtár ideális hely erre. A tanulók csoportos munkára vagy egyéni kutatásra mehetnek oda. A különböző korosztályokhoz igazított tárlatvezetések és műhelymunkák révén mutatják be nekik a kínálatukat. Emellett egy online tanulási platformon és az olvasási nehézségekkel küzdő tanulóknak szánt Anderslezen alkalmazáson keresztül javítják az olvasási és tanulási lehetőségeket. Kimondottan gyerekeknek szánt programjaik például a mesejátékok, nyelvi játékok, emellett a Book Start sarok a babák és kisgyermekek számára és függőágy tesztek kényelmessé a könyvtárban tartózkodást. Az iskolákkal való kooperáció során tanszereket vásárolnak az iskolák számára,

befektetnek az olvasást népszerűsítő projektekbe, könyvosztást tartottak. Jó módszernek tartják továbbá a gyerekeknek készült könyvtári tájékoztató magazinok készítését, valamint a szülők meghívását is iskolán keresztül a könyvtárba.

A Bibliotheek Koksijde közművelődési könyvtár igazgatója a következő információkkal járult hozzá a kutatáshoz: számukra a gyerekek és a szülők az elsődleges célközönség, de teljes mértékben nyilvános, és bárki számára hozzáférhető. Ők is több, mint ötezer kötettel rendelkeznek, és gyakrabban, mint havonta fektetnek be új példányokba. A tájékozódást webfelület és social média kampányok segítik, a katalógus hozzáférhető a tagoknak. A könyvtár az olvasóvá nevelést könyvek széles választékával, e-könyvekkel, író-olvasó találkozók, fiatalbarát online felületekkel, young adult könyvszekciókkal, játékokkal és gyerekeknek szánt programokkal támogatják. A könyvtár számol be visszatérő olvasói csoportokról, és igyekeznek tartani a kapcsolatot iskolákkal (minden hónapban érkeznek osztályok, hogy könyveket válasszanak maguknak). A felnőtteket workshopokkal, előadásokkal és kurzusokkal csalogatják a könyvtárba. A gyerekek számára PlayStation, switch, Nintendo DS, X box játékok állnak rendelkezésre, továbbá játszósarok. A tanároknak hírlevelet küldenek ki tájékoztatva őket a friss hírekről, és a könyvtár rendelkezik saját kiadványokkal.

3.2 Franciaország

A Francia Nemzeti Könyvtár 2008-ig csaknem kizárólag nyomtatott dokumentumokat szerzett be (Burmeister, 2011), ezután viszont az e-könyveket rohamosan kezdték gyűjteni és biztosítani az olvasók számára. Virágos Márta írt arról, hogy a franciák a skandináv és az amerikai államokhoz képest később kezdték kialakítani azt a nézetet, miszerint a könyvtár általános művelődési intézmény, ahol biztosítani kell az átlagpolgár alapvető művelődési-tájékoztató és kikapcsolódási igényét (Virágos, 1996), és sokáig az a felfogás élt az olvasók fejében, hogy a könyvtár „egy rosszul megvilágított, poros olvasóterem, tele régi könyvekkel, ezeket egy-két szemüveges megszállott bújja egy zsémbes könyvtáros felügyelete mellett”. Ez a kép valóban nem hozza meg az emberek kedvét az olvasáshoz, azonban a XX. század második felétől a francia könyvtárak tudatosan törekednek ennek a képnek az eloszlatására. A francia tudományos könyvtárak ragaszkodnak ahhoz, hogy kizárólag a kutatás legyen a könyvtáruk célja, nem vesznek részt az olvasóvá nevelés programjában, mint a Sorbonne Egyetemi Könyvtár nyilatkozta: „Nous ne sommes donc pas concernés.”, azaz nem érintettek, és az akadémiai könyvtár kutatási célokra áll csak nyitva.

A francia könyvtárak gépesítése már a hetvenes években elindult azzal a céllal, hogy a könyvtárak működését összhangba hozza és egységessé tegye (Csengődy, 1976), ez a törekvés nagyban hozzájárult a fejlődéshez, és lehetővé tette a könyvtárak felzárkózását az előrébb járó országokéhoz. Ma már minden információ digitálisan elérhető az olvasók számára.

A francia szakemberek fontosnak tartják egy könyvtár életében annak berendezését is. megváltoztak a könyvtárépülettel szemben: a könyvtár alkalmazkodjon a felhasználói igényekhez, valamint a könyvtárban tartandó eseményekhez; fontos az esztétikus, szép olvasóterem, ami becsábítja az olvasót; ne uniformizált könyvtárépületek legyenek, hanem olyanok, amelyek alkalmasak az egyedi elmélyülésre vagy a csoportos foglalkozásra; az információs, tájékoztató rendszereknek több helyet kell biztosítani; a könyvtár ne múzeumra hasonlítson; vegyék tudomásul, hogy a könyvtár funkciójához tartozik az olvasó jó közérzete is (Teveli, 1999).

A Nemzeti Könyvtár weboldalán található, hogy fontosnak tartják a fogyatékkal élők segítségét, külön workshopokat tartanak számukra, és különleges könyvtárlátogatási lehetőséghez is hozzáférnek. A diákoknak szóló programok alatt főleg kiállítások és iskolai munkákhoz szóló segítségnyújtás áll. A könyvtár igyekszik nem csak könyvek, de térképekkel, hanganyagok és képzőművészeti alkotások gyűjtésével foglalkozni. A következő bekezdésekben néhány francia könyvtáron keresztül mutatom be, hogyan próbálják támogatni az olvasóvá nevelés ügyét.

A Bibliothèques municipales d'Angers nyilvános könyvtár ifjúsági részlegének vezetője elmondása szerint elsősorban a gyerekeket és szülőket tartják célközönségének, de nyitott bárki számára. Több, mint ötezer dokumentummal rendelkeznek, és gyakrabban, mint havonta vásárolnak új példányokat. Iskolák, főiskolák, líceumok és egyéb intézmények számára fenntartott tantermeik is vannak, ahova heti 4-6 alkalommal várják a tanulócsoportokat. Animációs kiállítások, dramatizált felolvasások, koncertek, illusztrátorokkal való találkozások, irodalmi díjátadók is megrendezésre kerülnek a könyvtárban. Weboldallal és social media felületekkel, gyerekeknek és felnőtteknek szóló programokkal, író-olvasó találkozókkal, különböző témájú műhelyekkel, külön részlegekkel/könyvekkel a fiatalok számára és játékokkal támogatják az olvasóvá nevelés ügyét. A könyvtár büszke a visszatérő csoportjaira. A város 9 könyvtárának valamelyikében minden általános iskolát fogadnak műhelymunkára, meseórákra, a könyvtárban való játszásra. Fontosnak tartják a könyvtár megfelelő berendezését, a barátságos légkört, illetve a könyvtárosok közvetlenségét az olvasóvá nevelés megvalósulásában, illetve azok számára is biztosítanak könnyen olvasható dokumentumokat, akik nem beszélik jól a francia nyelvet.

A Bibliothèque municipale de Lyon nyilvános könyvtárban szintén a gyermekek és szülők körét nevezi meg elsődleges célközönségnek, de szeretettel várnak minden lelkes olvasót. Havonta többször vásárolnak könyveket, és ötezernél több dokumentumuk van jelenleg, rugalmas (10:00-19:00) nyitvatartással bírnak, és folyamatosan aktívak mind a weboldalukon, mind a social media platformjaikon. Az olvasóvá nevelés lehetőségei: interaktív programok olvasóknak (felnőtteknek és gyerekeknek), író-olvasó találkozók, különböző témájú műhelyek, különleges szekció ifjúsági könyveknek, játékok elérhetősége a könyvtárban, mesedélutánok, társalgási kávézók olyanok számára, akiknek a francia idegen nyelv.

A Bibliothèque de Captieux önkéntesének bevallása szerint a könyvtáruk előfizetés fejében vehető igénybe, és 1000-5000 dokumentum közül válogathatnak, a kínálat néhány havonta bővül. A weboldalukon kiemelt helyet kapnak a young adult könyvek, amelyekkel a 15-18 éveseket akarják olvasásra motiválni, és jelen vannak a közösségi felületeken is. A nyitvatartás meglehetősen rugalmatlan, az érdemi könyvtárlátogatási időszak naponta két órán át áll lehetőségükre az olvasóknak. Workshopokat, foglalkozásokat is tartanak, főként gyerekeknek. A weboldaluk látássérült-barát, állítható, a könyvtár nem számol be visszatérő olvasói csoportokról, és nem is rendelkezik partnerkapcsolatokkal.

A Bibliothèque municipale de La Bâthie önkéntese hasonló tapasztalatokról számol be mind a dokumentumok mennyiségét, mind a bővítését illetően. Ellenben itt már jelentkeznek visszatérő olvasói csoportok, és rendelkeznek partnerintézményekkel helyi óvodák és iskolai osztályok keretében, akik rendszeres látogatásokat tesznek a könyvtárban. A lehetőségek kínálata sem merül ki a gyerekfoglalkozásokban, hanem rendeznek író-olvasó találkozókat, külön szekciót tartanak fent az ifjúsági könyveknek, mesélő foglalkozásokat, illetve képzeletfejlesztő műhelyeket működtetnek.

A Bibliothèque Lire Délivre szintén néhány havonta szerez be új könyveket, jelenleg ötezernél több példánnyal rendelkeznek. Rugalmas nyitvatartási idővel napi 17 órán át látogathatóak. Különböző témájú kreatív workshopokkal, gyerekprogramokkal (ez alatt a rendhagyó órákat értik) és ifjúsági szekcióval várják az olvasókat, de egy könyvtárosuk megjegyezte, hogy nem foglalkoznak tudatosan az olvasóvá nevelés programjával. A felnőttek számára filmvetítéseket és irodalmi kávézást tartanak fent, a gyerekek számára pedig mindig gondosan ügyelnek a könyvtár gyerekbaráttá tételére.

A Bibliothèque de l'École nationale des chartes felsőoktatási könyvtárában természetesen a diákok és oktatók a célközönség. A könyvtár használata a nyilvánosság számára korlátozva van. Nem tartanak foglalkozásokat felnőttek számára sem, és ragaszkodnak ahhoz, hogy a könyvtár kizárólagos célja a kutatás elősegítése legyen.

A Bibliothèque Municipale de Tours nyilvános könyvtárban szintén néhány havonta érkeznek új dokumentumok. E-könyvek, író-olvasó találkozók, gyerekeknek szánt programok, különböző témájú műhelyek, könyvtári kiadványok (pl. könyvismertető) és ifjúsági szekció áll rendelkezésre. Számlanak be visszatérő olvasói csoportokról, illetve ötezernél több példányt tartanak számon. Az óvodától a középiskoláig számos osztály látogatja őket művészeti és kulturális oktatási projektek megvalósítására. Meseórák (franciául, angolul vagy jelnyelven), művészeti műhelyek, videojátékok, filmvetítések, videojátékok (szerda délutánonként a helyszínen, nem kölcsönözhető), társasjátékok (nem kölcsönözhető), gyerekbarát bútorok és környezet, az analfabéták számára olvasássegítő dokumentumok beszerzése, közvetítések a gyermekrészlegben, kisgyermekeknek szóló füzetek, találkozók és konferenciák várják az olvasni szeretőket.

3.3 Svédország

A svéd könyvtárügy köztudottan fejlettnak számít. A könyvtári rendszer, melynek része egy nemzeti hangoskönyv- és Braille-könyvtár is, évente kb. 6 milliárd svéd koronával részesedett 2010-ben az állami költségvetésből (Koreny, 2010). Koreny tanulmányából kiderül, hogy a svédek kb. 60%-a ebben az időben rendszeres könyvtárhasználó volt, ugyanakkor az elektronikus dokumentumok megjelenésével nőtt az igény azok letöltésére, és folyamatosan csökken a papír alapú könyvek iránti kereslet. A svéd könyvtáraknak tehát muszáj elektronikus dokumentumokra nagy hangsúlyt fektetniük, hogy az olvasók és potenciális olvasók érdeklődését felkeltsék.

A magas érdeklődésre a könyvtárak iránt azt hozza a tanulmány magyarázatként, hogy az iskolázottság rendkívül magas, ahogyan a könyvtári- és közoktatási rendszer színvonala is; további ide sorolja még a fejlett könyvkiadást és könyvkereskedelmet, valamint a magas életszínvonalat. Bár Svédországban az áfa, a könyvek áfa-tartalmát sikerült 6%-ra csökkenteni, ennek következtében a könyvek olcsóbbak, és az embereket ez motiválja arra, hogy vegyék is a dokumentumokat, valamint könnyebbséget jelent a könyvtárak számára is. A diákok számára újabb lehetőség, hogy az 1960-as évek óta számos közkönyvtár iskolai könyvtárként is működik. Koreny statisztikája alapján 2010-ben a 13 évesnél fiatalabb gyerekek 90%-a könyvtárhasználó Svédországban és a 290 közkönyvtárat évente mintegy 2,6 millió felhasználó kereste fel, ami éves átlagban 68 millió könyvtárlátogatást és 70 millió kölcsönzést tett ki. A 9 milliós összlakosságra számítva ez állampolgáronként 7,6 db kölcsönzést jelent. A könyvtárakat a helyi önkormányzatok tartják fent, és megyénként megyei könyvtárak vannak.

Az olvasóvá nevelés és az egész könyvtárügy terén folyamatosan fejlődő ország esetében nem szabad említés nélkül elmenni a 1997. január elsejei könyvtárügyi törvény felett. A svéd könyvtárak komolyan veszik az itt meghatározott célokat, ez ugyanis kimondja, hogy a köz- és az iskolai könyvtárak egyik fő feladata az olvasást megszerettetni, népszerűsíteni. Merőben eltérő felfogás a pusztán információszolgáltatást célul kitűző könyvtárakhoz képest, hogy a svéd közkönyvtárak fő célja az olvasás és az irodalom népszerűsítése, a szórakozás, a tanulás, a kulturálódás támogatása, az iskolai könyvtáraké pedig az olvasás és az irodalom iránti érdeklődés felkeltése (Koreny, 2010), mindez persze a tájékoztatás és a tanuláshoz szükséges dokumentumok elérhetősége mellett. Fontos továbbá megemlíteni, hogy az anyagiak terén is próbálnak egyenjogúságra törekedni, és a közkönyvtárak könyvei ingyen kölcsönözhetők, ami a hátrányos anyagi helyzetűek számára előnyös.

A menekültek integrálása szintén fontos a svéd könyvtárakban, ehhez a szöveg nélküli képkönyvek sok segítséget nyújthatnak. Rose-Marie Lindfors drámapedagógus és mesemondó elmondása szerint a képkönyveket elsősorban a könyvtárak nyelvtanítási célra használják. A menekültek nagy száma Svédországban továbbra is külön feladattal látja el a könyvtárakat. Lindfors szerint a könyvtárosoknak az is a feladatuk, hogy megismertessék a menekültekkel a svéd könyvtárakat, mivel a könyvtárosok szeretnek történeteket mesélni, szeretnek gyermekkel foglalkozni, szeretnek beszélgetni velük (Goda & Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum).

A Kiruna stadsbibliotek nyilvános könyvtár gyerekkönyvtárosa szerint kimondottan fontos, hogy olyanok számára is elérhető legyen a könyvtáruk, akik nem svéd anyanyelvűek. Több, mint ötezer dokumentummal rendelkeznek, és havonta többször vásárolnak új példányokat. Weboldalon és social media felületeken érhetők el, az olvasók hozzáférnek a könyvtár adatbázisához online. Interaktív foglalkozásokkal felnőtteknek és gyerekeknek, író-olvasó találkozók, e-könyvekkel, játékokkal, külön ifjúsági sarokkal támogatják az olvasóvá nevelés programját. A könyvtár számol be visszatérő csoportokról, viszont nem rendelkezik partnerkapcsolatokkal. Tartanak könyvklubokat, könyvkibeszélőket, illetve írókört költők számára, ahol megoszthatják a verseiket. A foglalkozások főként művészeti és kézműves foglalkozások, emellett digitális műhelyek, de elérhető továbbá online programozási szakkör is. Táblás játékok, illetve videójátékok széles választéka elérhető. Fontosnak tartják kiemelni, hogy „Megkérdeztük a gyerekeket és a tizenéveseket, hogy mit szeretnének. Játékos, nyugodt és csendes helyeket, olyan helyeket, ahol le lehet ülni és olvasni, játszani, tanulni, rajzolni vagy kézműveskedni stb.”. Az olvasókkal főként a közösségi média felületeiken tartják a kapcsolatot, leginkább ez a szülőket és leendő szülőket érinti.

3.4 Finnország

A finn könyvtárak és iskolák egy újszerű módon járulnak hozzá az olvasóvá nevelés ügyéhez. Az olvasódiploma a gyermekek olvasásra való ösztönzésének egyik módszere. Ez egyben az olvasóvá nevelés egyik módszere is. Amikor egy gyermek leteszi az olvasási diplomát, elvárják tőle, hogy a tanév során bizonyos számú könyvet olvasson el. Sok iskola támogatja az olvasódiplomát, és az iskolákban tanár irányításával végzik. Az olvasódiploma az iskolák és az iskola és a könyvtár közötti partnerség a gyermekek olvasásra való ösztönzése érdekében (Väisänen, 2020).

A finn könyvtárak esetében is hátráltathatja az információáramlást, hogy a svéd az ország második hivatalos nyelve, sok svéd anyanyelvű ember él az ország bizonyos területein. Ezeken a területeken az utcanéveket is kiírják svédül, elengedhetetlen tehát, hogy a könyvtárak is felkészültek legyenek a kétnyelvű közösség ellátására. A svéd kisebbség a finnországi lakosság mintegy 6%-át teszi ki, és Finnországban főként a déli és délnyugati régiókban laknak, és rendelkeznek svéd önkormányzattal, valamint kétnyelvű önkormányzattal. A finn-svéd közösség érdekeit is szem előtt tartják, projekteket, képzési és oktatási programokat dolgoznak ki és hajtnak végre (Karhula, 2005).

A könyvtárak továbbá az információátadás során fontosnak tartják a médiatanítást is. A médiaműveltséggel rendelkező gyermekek és fiatalok aktívan, kritikusan, kreatívan és biztonságosan vehetnek részt a társadalomban és a kultúrában. A médiaműveltség fontosságát az Oktatási és Kulturális Minisztérium kultúrpolitikai stratégiája is elismeri, amely szerint a médiaoktatás erősíti a kultúra alapjait (Savolainen, 2011).

A következő bekezdésekben néhány finn könyvtár bemutatására teszünk kísérletet az olvasóvá nevelés szempontjából.

Az Oulun kaupunginkirjasto nyilvános könyvtár, mindenki számára elérhető, ötezernél több példánnyal rendelkezik. Havonta többször vásárolnak új könyveket. Facebook, Instagram, YouTube, Twitter oldallal is rendelkeznek. E-könyvekkel, gyerek- és felnőttprogramokkal, könyvtári ismertetőkkal (pl. szórólapok), könyvtárban tartott tanórákkal, író-olvasó találkozókkal, ifjúsági szekcióval támogatják az olvasóvá nevelés programját. Emellett olvasókalauz, olvasási kampányok és olvasási kihívások, könyvvetélkedők, olvasókörök, mesélések, irodalmi rendezvények, könyvtári olvasópontok a klinikákon, valamint könyvtárbusz, ami ellátogat óvodákba, iskolákba is elérhetőek. Vannak többször visszatérő látogatóik. Koncerteket is tartanak a könyvtárakban, és online történetkibeszélő alkalmak is vannak. Társasjátékok és konzolok is várják a játszani vágyókat. Gyermekek számára kialakított a könyvtár berendezése is gyermekméretű bútorokkal, vizuális eszközökkel.

Digitális oktatást tartanak felnőtteknek, könyvtári és információkezelési ismeretek átadását iskolásoknak. A könyvtár részt vesz a várandós szülőknek szóló családi coaching rendezvényeken és az első gyermeküket váró szülőknek szóló csoportokban, minden szülészeti klinikán van egy könyvtári olvasóterem, ahol gyermekkönyveket nézegethetnek és olvasási tippeket adnak a családi olvasás idejére, minden baba kap egy könyvtári szórólapot (egy mosolygós nyuszi képet a babának és információkat a könyvtárról az új szülőknek), a könyvtár különböző rendezvényeket szervez a családoknak. A lukudiplomit, azaz olvasásra járó „diploma” is bevett szokás.

A Seinäjoen kaupunginkirjasto, Ylistaron monipalvelukirjasto vezető könyvtárosa szerint az elsődleges célközönségük a gyerekek és a szülők, de nyitva áll bárki számára. Öteznél több példánnyal rendelkeznek, és havonta többször bővítik a gyűjteményüket. A Seinäjoki Városi Könyvtárnak van egy weboldala, amelyen minden egyes helyi könyvtárnak van egy aloldala is. Ezenkívül a Ylistaro könyvtárnak van Facebook- és Instagram-fiókja, ahogyan az összes többi könyvtári részlegnek is. Tanórákat, gyerekprogramokat, szerzői előadásokat tartanak, valamint van ifjúsági részlegük és játékaik is. Az olvasásdiploma itt is bevett szokás, ahogy olvasási tippeket is adni, olvasási kihívásokat gyártani, könyvtári klubokat vezetni, nyári olvasási kampányokat tartani gyerekeknek és fiataloknak. A kisgyermekgondozó intézmények, valamint a helyi iskola írásos együttműködési tervvel rendelkezik a könyvtárral. Rengeteg könyvtári oktatás, könyvismertetés, médiaoktatás, szerzőlátogatások vannak, könyvcsomagok az osztályoknak, meseóra, gyermekelőadások és sokféle rendezvény. A Novel Hook rendezvényeken a résztvevők saját maguk készíthetnek kézművességet, a digitális tanácsadásokon megtanulhatják, hogyan kell használni a digitális eszközöket, a résztvevők között nyereményeket sorsolnak ki. A könyvtárhasználatot mindig funkcionális módon tanítják, vannak olvasási kihívások a gyerekeknek, és egyéb feladatok. Több száz társasjáték és konzoljáték, számítógépeken online játékok, és Olvasóláng olvasási kampányjáték is van, ahogy színes és gyerekbarát bútorok. Hírlevélben és blogon gyakran olvasási tippeket közölnek. A könyvtárhasználat oktatása különböző tevékenységeken keresztül működik, például könyvkvízek, költészeti és színházi műhelyek, médiaoktatás. A gyermekmegőrzővel együttműködve a leendő szülőknek és kisgyermekes családok számára külön rendezvényeket tartanak.

A Kokkolan kaupunginkirjasto fontosnak tartja, hogy minden olvasórétegre ugyanannyi figyelmet fordítson. Öteznél több példány (köztük e-bookok, e-hangoskönyvek, filmstreaming oldal, otthon olvasható e-újságok, MOT szótár), havonta többszörös gyűjteménybővítés, és közösségi oldalak állnak rendelkezésre (a Tiktok és Twitter oldalakat

nem frissítik). A könyvtár aktívan együttműködik a kisgyermekkorai neveléssel és az iskolákkal. Néhány munkatárs iskolalátogatásokat tesz, dedikálásokat tart, és megtanítja a gyerekeket a könyvtár használatára. Ezen kívül két munkatárs tart meseórákat a könyvtárban és az óvodákban is. Rengeteg konzoljáték (PS4, PS5, Wii, Nintendo Switch) és társasjátékok széles választéka várja az olvasókat. A könyvtár belső tere jelenleg is átalakítás alatt áll, hogy gyerekbarátabbá váljon. A gyermekeket és fiatalokat fontos „fogyasztóknak” tekintik, és a rendezvények célzottan őket célozzák meg.

A Myllypuron ja Kontulan kirjastot Helsinkiben található, rendelkezik ötezernél több dokumentummal (köztük e-könyvekkel), játékokkal, konzolokkal, videojátékokkal, gyermekbarát és gyermekméretű dekorációval és bútorokkal, puha játékokkal. Szerveznek gyerekrendezvényeket és olvasási tippeket adnak.

A Rovaniemen kaupunginkirjasto olvasási tippeket ad felnőtteknek és iskolásoknak (kutatóknak nem tudnak segíteni), könyvkiállításokat szervez, mesedélutánokat, vetélkedőket tartanak. A könyvtárban társasjátékok és konzoljátékok (Wii, Playstation 3-5, Switch, XBOX stb.) kölcsönözhetők. A könyvtárban rejtvényeket is lehet kirakni. Óvodákkal és iskolákkal van együttműködésük, ifjúsági szekciót is külön fenntartanak.

A Sellon kirjasto könyvtárpedagógusa elmondta, hogy bár Espoo-ban az a hozzáállás, hogy a gyermekeket és a fiatalokat helyezték előtérbe, de az ő célcsoportjuk mindenki, akinek szüksége van könyvtári szolgáltatásokra. A célcsoportoktól függően különböző tartalmakat készítenek a különböző csatornákra, pl. a Facebook kommunikáció formálisabb, mint a fiataloknak szóló Instagram, a Tiktok kommunikáció pedig játékosabb. Aktív az együttműködés óvodákkal és iskolákkal különböző formákban. Olvasódiplomákat, különböző típusú tartalmakat készítenek videók és streamek formájában (a mesemondástól az olvasási tippekig). Már a gyermekgondozás idejétől kezdve részt vesznek a családok olvasásának támogatásában. Különböző aktuális témájú (pl. ünnepek, események) könyvvásárokat is szerveznek. Elvezetik az olvasót a számára (életkor, diszlexia stb.) megfelelő irodalomhoz. Szerzői látogatások, társasjátéklukok, olvasókörök, zene (a könyvtárnak saját zenetanára van, aki különböző tevékenységeket tart, pl. babazene, ukulele workshopok különböző korosztályoknak), művészeti workshopok, kézműves foglalkozások, figyelembe veszik a gyermekek kívánságait. Rengeteg társasjáték, konzoljátékok, biliárd és asztali foci a fiataloknak, asztali hoki a gyerekeknek. A létesítményeket úgy tervezték, hogy gyermek- és családbarátok legyenek, a polcmagasságtól kezdve a könnyen hozzáférhető egészségügyi létesítményekig, az étkezés, az ételek melegítésének lehetőségével. A személyzet odafigyel a gyerekekre és a családokra, fontosak a találkozások. A Kulps könyvtári ösvényen végighaladva

megismerhetik az olvasók a könyvtárhasználatot. A csecsemőkortól kezdve igyekeznek részt venni a gyermekes családok mindennapi életében. Már a gyermekorvosi rendelőtől kezdve a családok ajándékkönyvet és könyvtári kiadványt kapnak. A város más szervezeteivel, például a parkokkal is együttműködnek, hogy népszerűsítsék szolgáltatásaikat.

4. Olvasóvá nevelés Magyarországon

Jánosik Julianna szerint az olvasóvá nevelés ügye elképzelhetetlen könyvtárak nélkül. Az olvasóvá nevelés folyamata már gyerekkorban elkezdődik, azonban a könyvtárosok egyedül nem oldhatják meg ennek feladatait (Jánosik, 2020). Istók Anna a könyvtáros feladatát az olvasóvá nevelés programjában abban látta, hogy az olvasást meg kell szerettetni az emberekkel (Istók, 2018), ebben nem csak a könyvek, de különféle játékos programok is a segítségükre vannak. Nyíró Gizella szerint a könyvtár, kimondottan az iskolai könyvtár nem csak eszköz, de helyszín is a gyerekek fejlesztése során, és az állománya e célra kiválóan felhasználható.

A magyar könyvtárak többsége nem retten vissza a kihívásoktól, igyekeznek felzárkózni a külföldi könyvtárak innovációihoz. A szabadulósobák például olyan nemzetközileg elismert könyvtárpedagógiai módszerek lehetnek, amelyek segítségével csapatban kell feladatokat megoldani, és a feladatok valamilyen olvasásnépszerűsítő tematikára épülnek (pl. egy könyv köré) (Kroski, 2018). Istók Anna szerint a könyvtári élménykereséshez hozzátartozik a térélmény is, az otthonérzés, a szimbólumokkal megnövelt esztétikai látvány, az inspirációra, kreativitásra ösztönző tér (Liskáné & Istók, 2022). A könyvtárak tehát törekednek arra, hogy barátságos, hívogató közeget biztosítsanak az olvasók számára – természetesen a rendelkezésre álló anyagi és egyéb összetevők függvényében, ahol a tér rugalmas, és sokféle eseménynek, rendezvénynek helyszínt adhat.

Iskolai könyvtárak tekintetében Arany-Nagy Zsuzsanna az információkeresés tanítását tűzi ki legfontosabb célként, ugyanis szerinte a könyvtár által kiváltott szorongás gyakran meggátolja a hallgatókat abban, hogy aktívan és hatékonyan használják a könyvtárakat (Arany-Nagy, 2023). Szerinte a szorongás oka főként abban határozható meg, hogy a diákok szégyellik magukat csekély mértékű könyvtárhasználati ismereteik miatt, és ezt próbálják titkolni. A könyvtárosoknak tehát feladat a tőlük telhető módon oldani ezt a feszültséget a potenciális olvasókban, mert ez a szorongás gátolhatja az olvasóvá válást.

Mindenképpen említést kell tenni azonban a felmerülő problémákról, amiket könyvtárosok névtelenül megosztottak a kutatás során. Álljon itt néhány fontos megjegyzés: „Ha lenne forrás, lenne könyv is. Nem normális, hogy én veszem saját zsebből a könyveket.”

vagy „Szerintem nem vitatható el a szülő felelőssége és szerepe az olvasóvá nevelésben. Ezen túl a pedagógusok (óvónők, tanítók és tanárok) is sokat tehetnek a cél érdekében!”. Természetesen nem kizárólag a könyvtáros feladata az olvasóvá nevelés, azonban a könyvtárak sokak számára elsődleges forrásként szolgálnak az olvasni akarás útján való haladáskor. A válaszból az a következtetés vonható le, hogy nem mindenütt egyértelmű a könyvtáros és a pedagógus közötti együttműködés szükségessége. Az anyagi források korlátozottsága továbbá jelentősen problémás lehet egy magyar könyvtár életében, és nem minden könyvtár rendelkezik elegendő kerettel, hogy az általuk beszerzésre érdemesnek tartott könyveket mindig megvásárolhassák. Tovább fokozhatja ezt a problémát a könyvek magas áfa-tartalma is, ami szintén emel a dokumentumok árán. Korlátozott anyagi források tekintetében pedig nehezebbé válik az új megjelenések gyűjtése, a haladással való lépéstartás, valamint ezáltal az olvasás népszerűsítése, ennek következtében pedig az olvasóvá nevelés ügyének terjesztése is.

Megkérdeztem a magyar könyvtárakat, hogy saját bevallásuk szerint mit tartanak fontosnak az olvasóvá nevelés terén, és a könyvtáruk hogyan támogatja ezt a programot. A következő oldalakon az ő válaszaiknak a kiértékelése történik.

A kérdőívre 52 magyar könyvtár válaszolt, a következő bekezdésekben az általuk adott válaszok statisztikáit és fontosabb olvasóvá nevelési programokat ismertetem. A kitöltők között a teljesség igénye nélkül az alábbi könyvtárak is szerepeltek:

Országos Széchényi Könyvtár

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Helischer József Városi Könyvtár

Pétfürdői Községi Ház és Könyvtár

Tittel Pál Könyvtár

Rómer Flóris Múzeumi Könyvtár

Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ

Gamás Könyvtár és Községi tér

Kaposvári SZC Eötvös Loránd Műszaki Technikum és Kollégium Könyvtára

Hegedüs Géza Városi Könyvtár Szigethalom

Könyvtári, Információs és Községi Hely Rábapatona

MMSz Károly Róbert Technikum

Tát Város Önkormányzat Kultúrház és Könyvtár

ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár

Simonyi Zsigmond Ének-Zenei és Testnevelési Általános Iskola Könyvtára

Széchenyi István Egyetem Egyetemi Könyvtár és Levéltár

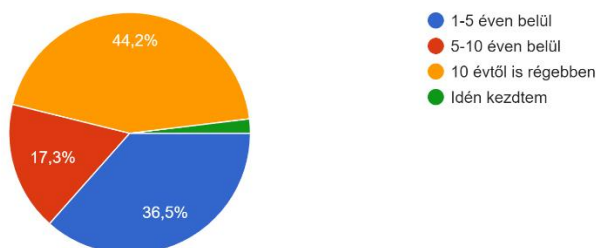
Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér
 Kincskereső Gyermekkönyvtár
 Lipták Gábor Városi Könyvtár
 Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
 Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár
 Tótkomlói Művelődési Központ és Városi Könyvtár
 Goldmark Károly Művelődési Központ és Könyvtár
 Boldog Brenner János Általános Iskola és Gimnázium
 Verseghy Ferenc Könyvtár és Közművelődési Intézet

A könyvtárosok legtöbbje több éve ott dolgozik már, ezért valószínűsíthetően átfogóan ismerik az intézményükben nyújtott szolgáltatások körét (Nyíró, 2015).

1. ábra

Könyvtári munka

Mennyi ideje vesz részt a könyvtár munkájában?
 52 válasz

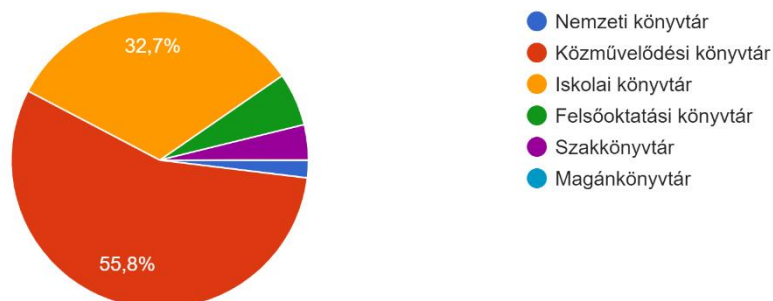
A könyvtárak két legnagyobb százalékát a válaszadók között a közművelődési könyvtárak és az iskolai könyvtárak teszik ki. Egy nemzeti könyvtár, két szakkönyvtár és három felsőoktatási könyvtár van a válaszadók között. A legtöbb könyvtár a gyerekeket, diákokat célozza meg, mint elsődleges célközönség, illetve a közművelődési könyvtárak esetében egy adott település lakóit, azon belül minden korcsoportot. A könyvtárak több, mint fele teljesen nyilvános, mindenféle korlátozás nélkül. A korlátozások a következőket jelentik ezen könyvtárak esetén: csak az iskola tanulói és dolgozói vehetik igénybe, vagy kizárólag nagykorúak csatlakozhatnak, esetleg csak 1-2 nap tart nyitva a könyvtár, azaz időbeli korlátozásként szűkösebb a látogatói csoport. A kitöltő könyvtárak 85%-a több, mint ötezer példánnyal rendelkezik, de érkezett be válasz 500-1000 példánnyal rendelkező könyvtártól, illetve 1000-5000 közöttiektől.

2. ábra

Könyvtártípusok

Milyen típusú az Önök könyvtára?

52 válasz

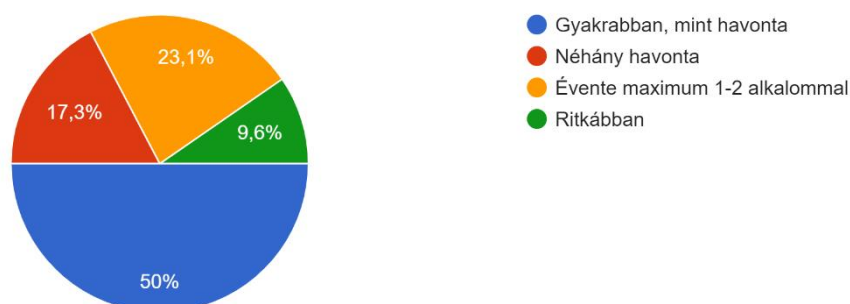
A nyitva tartás terén változó a könyvtárak rendje. Van, ami minden nap elérhető, van, ami csak iskolaidőben, és a nyitvatartási idő mennyisége is nagyon eltérő (pl. 70 óra vagy 36 óra, esetleg még kevesebb). Ugyanilyen változó az is, hogy milyen gyakran vásárolnak új könyveket a könyvtárakba. Ritkán vagy gyakran, könyvtára válogatja, nincs egy megfigyelhető rendszer, de elmondható, hogy a leggyakoribb az, ha havonta többször szereznek be új dokumentumokat.

3. ábra

Új könyvek

Milyen gyakran vásárol/kap új könyveket az Önök könyvtára?

52 válasz

Meglepő azonban, hogy több könyvtár rendelkezik közösségi média felületekkel, mint egyáltalán weboldallal. Nem idegen azonban az sem, hogy semmilyen internetes felületen nem

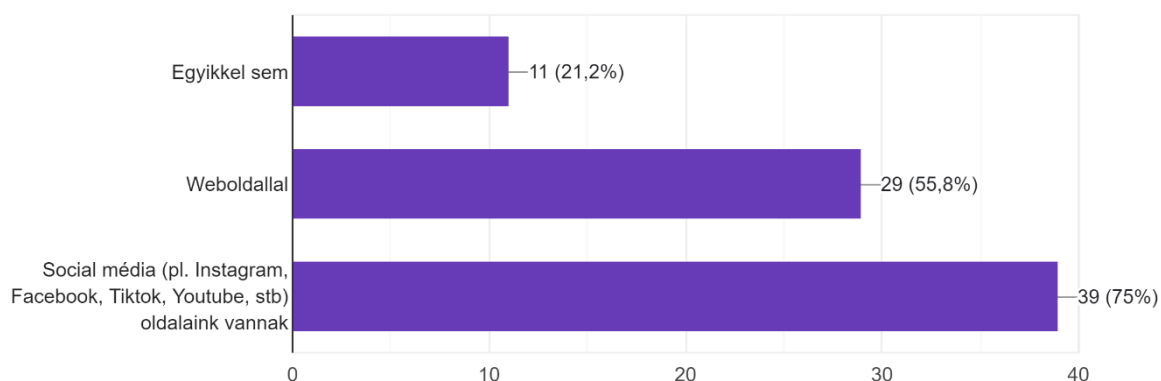
tartják a kapcsolatot az olvasókkal. A social media ilyen mértékű térhódítása egyértelmű hatással van a magyar könyvtárakra is. A kitöltő könyvtárak 80%-a rendelkezik az olvasók számára interneten elérhető adatbázissal. A könyvtárak 84%-a számol be visszatérő olvasói csoportokról, és 67%-a rendelkezik partnerkapcsolatokkal, és 6 könyvtárban vannak e-bookok. Játékok terén a válaszadó könyvtárak főleg puzzle, társasjáték, oktató-fejlesztő játék és kártyajáték tulajdonosai, de elvétve felbukkan pár Xbox, Nintendo is, ami a ritkább eset. A könyvtári tér a plüssállatoktól, alacsonyabb bútoroktól, színes dekorációktól, olvasókuckóktól, játszósarkoktól gyerekbarát a válaszadó könyvtárakban. A könyvtár saját kiadványai főleg szórólapokból és programajánlókból állnak, ami megkönnyíti az olvasók tájékozódását. Rendhagyó tanórákat főleg irodalomból, történelemből, biológiából, könyvtárhasználatból hon- és népismeretből, informatikából, énekből tartanak ezeken a helyeken. Bár e-mailben, az iskolák weboldalán, Messenger csoportokban, telefonon, szórólapok által sok helyen tartják a kapcsolatot szülőkkel és leendő szülőkkel, nagyon sok olyan válasz érkezett be, ahol azt mondják a válaszadó könyvtárosok, hogy semmilyen módon nem tudják elérni a szülőket, és nincs egy kiépített kapcsolattartó rendszerük.

4. ábra

Social felületek

Rendelkezik a könyvtár weboldallal/social média felülettel?

52 válasz

16 könyvtár tart felnőtteknek szóló programokat, 31 író-olvasó találkozókat, 37 rendhagyó tanórákat, 41 gyerekfoglalkozásokat. 22 könyvtár rendelkezik saját kiadványokkal, amiket az olvasók tájékoztatására használnak, 39 ifjúsági részleggel/fiataloknak szóló könyvekkel, 38 játékokkal. Partnerkapcsolatok terén a legtöbb könyvtár iskolákkal, testvérkönyvtárakkal, óvodákkal és határon túli oktatási intézményekkel tartja a kapcsolatot.

Olyan olvasóvá nevelési programok a résztvevő könyvtárakban, amelyek külföldi könyvtáraknál is megjelennek: ünnepekhez, témahetekhez kapcsolódó foglalkozások, kiállítások, könyvajánlók, kreatív kézműves foglalkozások, mesedélután, múzeumpedagógia, kiállítások, ismeretterjesztő előadások, könyvtármozi, könyvklubok, koncertek, könyvtári séták, kreatív írás foglalkozások, nyelvi klubok, sakk-körök, konferenciák, baba-mama klubok, családoknak szóló programok, kapcsolódó vetélkedők, könyves szabadulószoza, zöld hét programok.

Olyan olvasóvá nevelési programok a résztvevő könyvtárakban, amelyek a válaszadó külföldi könyvtáraknál nem jelennek meg: mesés játszóházak, vetélkedők, napközis nyári olvasótábor, nyári olvasónapló-pályázat, országos szövegértő verseny, nyári gyermekirodalmi színpad (könyvek mobil kölcsönzéssel + játékok kihelyezése), online gyermekirodalmi terasz, emzetközi ajándék naphoz kapcsolódóan könyvelhagyások, költészet napjához könyves sétáló utca, magyar költészet padja, ajándék dedikált könyvjelzők, idősek klubja, illusztrációs pályázat az ajánlott könyvekhez, bábelőadások, Népmese nap, Magyar Kultúra Napja Olvasóversenyek, újság szerkesztés, társasjátékok regényekhez kapcsolódóan: pl. Rumini, Időfutár, Harry Potter, kötelező olvasmányokhoz, Kutatók Éjszakája programok, papírszínház.

Természetesen nem minden könyvtár tartja az összes programot és lehetőséget, azonban kimondottan biztató a helyzet látva, hogy egyre több könyvtár próbálja kivenni a részét az aktivitásból olvasói programszervezés terén. Amennyiben ez a törekvés folytatódik a jövőben, mindenképp felfelé ível majd az olvasás népszerűsége.

5. Összegzés

A hipotézisem az volt, hogy a nyugati és északi államokhoz képest Magyarországnak még sokat kell fejlődnie, és lemaradásban áll az olvasóvá nevelés terén mind az anyagi források, mind a módszertani ismeretek terén, viszont a fejlődő afrikai országokhoz képest lényegesen jobb helyzetben van. Ez csupán részben igazolódott be, a magyarok ugyanis számos területen (például a programszervezések kreativitásában és sokszínűségében) igenis megállják a helyüket a nyugati és északi országok mellett is.

Afrika számos országa jelentős fejlődést ért el az utóbbi évtizedekben a könyvtárügy terén, különösképpen Ghána és a dél-afrikai országok (Futala, 1995). Léteznek jobban és kevésbé jobban felszerelt könyvtárak (ahogyan az itt is látható volt), azonban egyértelműen kiderül, hogy a könyvtárak a saját keretükhöz, forrásaikhoz képest fejlődnek, és a tőlük telhetőt

megteszik az olvasás népszerűsítésének érdekében, így még ha lassabban is fejlődnek, az eredményt mindig az adott ország korábbi helyzetéhez mérve lehet kimutatni, és ott tapasztalható változás: megjelent az online felület több könyvtár esetében, akár online órák, foglalkozások keretében, akár weboldal vagy más médiafelületen, illetve a könyvtárak megtalálása is egyszerűsödött a Google térképnek köszönhetően. Ennek ellenére a magyar könyvtárak lényegesen fejlettebbnek mondhatók a sokszínű programok, az innovatív könyvtári fejlesztések (pl. Zöld könyvtárak) és módszertani sokféleség terén is.

Ami a nyugati országokat illeti, elmondható, hogy a francia könyvtárak többször említették a könyvtár belső területének elrendezését, mint fontos kapcsolatot az olvasókkal. Ez a magyaroknál is megjelenik. Komolyan veszik a célkitűzésüket, miszerint a könyvtár ne múzeumra hasonlítson, hanem a terek rugalmasak, a könyvtárosok szerveznek programokat, használják ki a rendelkezésre álló helyiségeket, és ne feledkezzenek meg az alkalomhoz illő díszítésről sem. Ami szintén francia jellegzetességnek tűnhet, hogy több könyvtárban előkerült az irodalmi kávézás, már-már magától értetődő velejárója egy könyvtár által kínált programnak. Ez Magyarországon nem bevett szokás. Meg kell említeni, hogy Franciaországban felsőoktatási könyvtárak ragaszkodnak elsődleges küldetésük megtartásához, azaz nem kívánnak változtatni a kutatás segítésének programján, míg számos országban tudunk olyan felsőoktatási könyvtárakról, ahol a kutatói tevékenység mellett egyéb, a köz számára is megcélzott programokat is szerveznek, míg itthon például a Tittel Pál Könyvtár számos programot szervez nem csak kutatóknak.

A belga és finn könyvtárak esetében elég nagy megosztottság található tekintve a holland-francia, illetve a finn-svéd nyelvi különbségekkel rendelkező lakosságot, ez Magyarországon nem jelent problémát. Az olvasóvá nevelés megvalósulásának terén hasonló mintát látunk, mondhatni nagyjából ugyanolyan eszközökkel és módszerekkel, mint a belgáknál pl. író-olvasó találkozók, külön ifjúsági szekciók próbálják a könyvtárba hívogatni az olvasókat. A belga könyvtáraknál megjelent a tárlatvezetés, mint program, illetve a játékok elérhetőségét a könyvtárban hangsúlyosabbnak tartják, a kiállítások és könyvtári séták vezetése Magyarországon is bevett szokás. A kurzusok és workshopok ugyanolyan népszerűek a felnőttek esetében minden nyugati országban.

A finn könyvtár sajátossága, az olvasódiploma hazánkig még nem ért el, és véleményem szerint egy darabig nem is fog. Egy ilyen, iskolák által széleskörben használt feladat szoros és folyamatos együttműködést vár el a pedagógusoktól és a helyi könyvtáraktól, erre sok helyen nincs Magyarországon példa. Ugyanígy nem jelenik meg itthon a kanadaiak által működtetett egészségtudat-fejlesztése sem, ugyanis ott sok helyen lehet edzőgépeket, sporteszközöket

kölcsönözni könyvek mellett. Itthon erre általánosan nincsen példa, a könyvtárak nem foglalkoznak ilyesmivel. Ugyanígy idegen tőlünk a STEM program vezetése is, ami az USA könyvtárainak meghatározó része. A matematikai-természettudományi programok még mindig háttérben vannak Magyarországon az informatikai- és humántudományi foglalkozásokkal szemben. A svéd könyvtárakban fontos program a bevándorlók segítése könyvekkel, akkor is, ha nem beszélnek svédül. Magyarországon főleg az idegennyelvű könyvtárak foglalkoznak a nem magyar nyelvű könyvek biztosításával, és azok célja is eltér a svéd mintától.

Partnerkapcsolatok terén magyar könyvtárak nem jelezték vissza, hogy leendő szülőkkel, kórházakkal, gyermekotthonokkal vagy más intézménnyel tartanák a kapcsolatot, ami nem iskola vagy óvoda. A hipotézisem mellett további kérdésként felmerült, hogy a magyarok valószínűleg nagyobb figyelmet fordítanak a gyerekek olvasóvá nevelésére, mint a felnőttekére, erre a kérdésre a válasz, hogy igaz. Arányaiban sokkal több könyvtár foglalkozik a gyerekek olvasóvá nevelésével.

Kimutatható az is, hogy a magyar könyvtárak nagy hangsúlyt fektetnek a nemzeti ünnepekhez, szokásokhoz, szerzőkhöz kapcsolódó programok szervezésére pl. Népmese nap, Költészet napja, és a kötelező olvasmányok köré is előszeretettel szerveznek rendezvényeket, a hon- és népismeret rendhagyó óráként megvalósulhat a könyvtári térben. Mindemellett azonban a koncertek, szabadulósobák, író-olvasó találkozók, olvasóklubok, kiállítások stb. is része lehet egy magyar könyvtár életének.

Végezetül elmondható, hogy bár vannak olyan külföldi módszerek, amelyek nem (vagy még nem) jutottak el a magyar könyvtárak köztudatába, a hazai könyvtárak bebizonyították, hogy kellő kreativitással, szakmai hozzáértéssel és lelkesedéssel képesek színvonalas, érdekfeszítő és olvasásra biztató szolgáltatásokat nyújtani az olvasóknak.

Felhasznált irodalom

Arany-Nagy, Zs. (2023). A könyvtár és az információkeresés által kiváltott szorongás: Mit tehet az iskolai könyvtár?. *Tudásmenedzsment*, 24(1. különszám), 64.

Bicer, A., Lee, Y., and Perihan, C. (2020). Inclusive STEM High School Factors Influencing Ethnic Minority Students' STEM Preparation. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 7(2), 147. <https://www.jstor.org/stable/48710088>

Borm, J. van., & Dujardin, M. (2001). Consortia for electronic library provision in Belgium. *LIBER Quarterly*. Volume 11 2001/No 1.

Burmeister, E. (2011). Az elektronikus információszolgáltatás új módjai a Francia Nemzeti Könyvtárban. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 58(5), 233.

Burmeister, E. (2011). Könyvtárközi szolgáltatások a Kanadai Nemzeti Könyvtárban és Levéltárban. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 58(7), 320.

Csengődy, L. (1976). A franciaországi könyvtárak gépesítési terve. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 23(3), 135.

Futala, T. (1995). Hol tart az afrikai könyvtár-és tájékoztatás ügyek korszerűsödése?. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 42(10), 406-406

Futala, T. (1996). Könyvtár-finanszírozási gyakorlat az Európai Közösség országaiban. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 43(7-8), 290.

Goda, B. and Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum. Silent book, avagy a szöveg nélküli képkönyvek szerepe az olvasóvá nevelés folyamatában. Neumann János Egyetem. In: *Neveléssel az olvasásért, olvasással a nevelésért : Jó gyakorlatok a bölcsődétől az egyetemig*. 12.

Goldman, S., and Zielezinski, M. Bullock. (2017). The Production of Learning Stories Through Comic Making. In: M. Nuñez-Janes, A. Thornburg, A. Booker, I. Penier, S. Pack, & A. Leverton (Eds.), *Deep Stories: Practicing, Teaching, and Learning Anthropology with Digital Storytelling* (1st ed., pp. 36–59). De Gruyter. <http://www.jstor.org/stable/j.ctvbkjvdr.7>

Istók, A. (2018). Digitális mindennapok egy könyvtár életében–innovatív módszerek a fiatalok olvasóvá nevelése, valamint az élethosszig tartó tanulás területén. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 65(3), 164.

Karhula, P. (2005). *A common voice as a challenge for the future of library clubs*. Signum.

Kiszl, P. (2014). Könyvtárak a közösségért–New Yorkban. *Tudományos és műszaki tájékoztatás*, 61(9), 315.

Klein, Á. (2000). Internet minden közkönyvtárban–Kormány kezdeményezés Flandriában (Belgium). *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 47(5), 230.

Koltay, T. (1993). Tudományos és műszaki információ Ghánában. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 40(11-12), 502-503.

Koreny, Á. Kovácsné. (2010). A svéd könyvtárügy–áttekintés. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 58(4), 182-187.

Kroski, E. (2018). *Escape rooms and other immersive experiences in the library*. American Library Association.

Kwafoa, P. Nana, Y., and Osman, I. (2020). *Library services for the visually impaired: Case study of academic libraries in Ghana*. *Library Philosophy and Practice* 3545. 1-18.

Leulseged, A. (1995). Könyvtárak és információs rendszerek Közép-és Dél-Afrikában. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 42(10), 387.

Liskáné, Fóthy Zs. and Istók, A. (2022). Miénk itt a tér!-avagy új könyvtári közösségi és szolgáltatási terek kialakítása és működése. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. 69.1. 6-14.

Nyíró, G. (2015). Mesén innen, mesén túl: Olvasóvá és könyvtárhasználóvá nevelés a mesék világán keresztül első osztályban. *Módszertani Közlemények*. 55(3), 1-6.

Papp, I. (2008). Könyvtári és információs szolgáltatások a Dél-Afrikai Köztársaságban. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 55(6).

Papp, I. (1986). A könyvtárközi kölcsönzés helyzete Afrikában. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 33(10), 563-564.

Papp, I. (2009). Napirenden a kanadai könyvtárak: teljesítmények és irányok. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 56(3), 146-152.

Rasi, P., Vuojärvi, H., and Ruokamo, H. (2019). Media Literacy Education for All Ages. *Journal of Media Literacy Education*, 11(2), 1. <https://doi.org/10.23860/JMLE-2019-11-2-1>

Roboz, P. (1984). A könyvtári és információs szolgáltatások automatizálása a fejlődő országokban: Nyugat-Afrika. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. 31(8), 328-330.

Savolainen, T. (2011). *Lapset ja media Kolmen hankekokonaisuuden arviointi*. 5.

Teveli, J. (1999). A könyvtárépületnek a funkcióhoz kell alkalmazkodnia – Francia és magyar szakemberek tanácskozása a könyvtárépítésről. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. 46(2), 70.

Trébits, Gy. (1979). Könyvtári automatizálás Belgiumban és Hollandiában. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. 26(9), 391.

Väisänen, R. (2020). *Ilmiöpohjaisuutta tukeva lukudiplomi Kotkan alakouluille*. 18.

Virágos, M. (1996). Francia egyetemi könyvtárak a felsőoktatás fejlesztésében. *Könyvtári Figyelő*. 42. évf. 3. sz. 443.

Források

Jánosik, J. (2020). *A könyvtárak szerepe az olvasóvá nevelés megalapozásában*. Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma. 11.

Stem. YMCA of the USA - A Leading Nonprofit Organization. utolsó letöltés: 2023. 07. 18. <https://www.ymca.org/what-we-do/youth-development/education-leadership/stem>

Mellékletek

Kérdőív

Az olvasóvá nevelés lehetőségei a nemzetközi és magyar könyvtárakban egyetemi kutatási célokra

Kedves válaszadó!

A nevem Eliza Aux, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem magyar nyelv- és irodalom és könyvtár szakos hallgatója vagyok. Kutatásom témája, hogy a magyar és külföldi könyvtárak milyen módon támogatják az olvasóvá nevelés fontosságát. Köszönöm, hogy időt szakít a válaszadásra. Az alábbi kérdések a könyvtári szolgáltatásokkal és az olvasóvá neveléssel kapcsolatosak. A kitöltés körülbelül 10 percet vesz igénybe.

* Kötelező kérdés

1. Mi a neve a könyvtárnak, ahol dolgozik? *

2. Milyen pozíciót lát el az adott könyvtárban? *

3. Mennyi ideje vesz részt a könyvtár munkájában? *

Soranként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ 1-5 éven belül
- ☐ 5-10 éven belül
- ☐ 10 évtől is régebben
- ☐ Idén kezdtem

A könyvtár általános jellemzői

A következő kérdések az Önök könyvtárának működésével kapcsolatos általános kérdésekre vonatkoznak.

4. Milyen típusú az Önök könyvtára? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Nemzeti könyvtár
- ☐ Közművelődési könyvtár
- ☐ Iskolai könyvtár
- ☐ Felsőoktatási könyvtár
- ☐ Szakkönyvtár
- ☐ Magánkönyvtár

5. Kik a könyvtár elsődleges célközönsége? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ gyerekek és szülők kutatók és/vagy
- ☐ egyetemisták iskolások és tanárok
- ☐ egy bizonyos szakma szakemberei
- ☐ egyéb
- ☐

6. Amennyiben az előző kérdésre az "egyéb" választ adta, fejtse ki, kik a legfőbb célközönség!

7. Mennyire nyilvános az Önök könyvtára? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Nyilvános, bárki számára hozzáférhető
- ☐ Korlátozott, csak az adott személyek vehetik igénybe a szolgáltatásokat
- ☐ Korlátozottan nyilvános

8. Amennyiben az előző kérdésre a korlátozott vagy korlátozottan nyilvános válaszlehetőséget adta meg, kérjük, fejtse ki, kik férhetnek hozzá a könyvtár szolgáltatásaihoz!

9. Nagyságrendileg hány db könyvvvel rendelkezik az Önök könyvtára? (e-bookok is) *

Soranként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ 500 példány alatt
- ☐ 500-1000 példány között
- ☐ 1000-5000 példány között
- ☐ 5000 példány fölött

10. Milyen gyakran vásárol/kap új könyveket az Önök könyvtára? *

Soranként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Gyakrabban, mint havonta
- ☐ Néhány havonta
- ☐ Évente maximum 1-2 alkalommal
- ☐ Ritkábban

11. Milyen időközönként tart nyitva az Önök könyvtára? *

12. Rendelkezik a könyvtár weboldallal/social média felülettel? *

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- ☐ Egyikkel sem
- ☐ Weboldallal
- ☐ Social média (pl. Instagram, Facebook, Tiktok, Youtube, stb) oldalaink vannak

13. Amennyiben az előző kérdésre azt válaszolta, hogy rendelkezik valamilyen internetes felülettel a könyvtárunk, másolja be annak elérhetőségét link formájában!

Az olvasóvá nevelés általános kérdései

14. Rendelkezik a felhasználók számára internetesen hozzáférhető adatbázissal a könyvtárunk? *

Soranként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

15. Milyen módon támogatja a könyvtárunk az olvasóvá nevelés programját? *
Mindegyik opciót jelölje be, ami a könyvtárunkra igaz!

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- ☐ Könyvek széles választéka
- ☐ E-könyvek
- ☐ Interaktív programok az olvasóknak (felnőtt korosztály)
- ☐ Író-olvasó találkozók
- ☐ Rendhagyó tanórák
- ☐ A könyvtár saját kiadványaival (pl. könyvajánlók)
- ☐ Fiatalbarát felületek használata (pl. Instagram)
- ☐ Kimondottan ataloknak szóló részleg/könyvek
- ☐ Játékok hozzáférhetősége a könyvtárban
- ☐ Foglalkozások kimondottan gyerekeknek
- ☐ Egyéb

16. Amennyiben az előző kérdésre jelölte az "egyéb" lehetőséget, fejtse ki, milyen módon támogatja a könyvtárak az olvasóvá nevelést!

17. Többször visszajáró csoportok vannak a könyvtárakban? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
- ☐ Nem tudunk róla
- ☐ Nem fordult még elő

18. Vannak partnerkapcsolataik óvodákkal/iskolákkal? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

19. Amennyiben az előző kérdésre igennel válaszolt, árulja el, milyen partnerkapcsolataik vannak!

Olvasóvá nevelés konkrét példák

A következő kérdések a könyvtárak szolgáltatásairól és elhivatásáról szólnak. Kérjük, azokra a kérdésekre válaszoljon, amelyek érintik az önök könyvtárát!

20. Milyen interaktív programokat tartanak az olvasóknak? (felnőtt korosztály)

21. Milyen foglalkozásokat tartanak kimondottan gyerekeknek?

22. Milyen játékok érhetők el a könyvtárban?

23. Mitől gyerekbarát a könyvtári tér?

24. Hogyan jelenik meg az olvasóvá nevelés programja a könyvtár saját kiadványaiban?

25. Milyen rendhagyó tanórákat szerveztek eddig a könyvtárban?

26. Hogyan alakítják a kapcsolatot a szülőkkkel, leendő szülőkkkel? *

Záró szakasz

A kérdőív kitöltésének a végére ért. Köszönöm, hogy segítette a kutatásomat a részvételével.

27. Amennyiben szeretne valamit hozzátenni, ami eddig nem hangzott el az olvasóvá neveléssel kapcsolatban, itt megteheti.
